

דמותם של יוסף ומשה - מנידוי והרחקה למלוכה 9

וגם לא במדין שהיה גר ובורח ולמדנו מזה שמשה היה בטבעו ותכונתו צדיק וישר וגדול הלב והן המדות הראויות אל הנביא והמכינות אל הנבואה באמת. [אברבנאל, שמות ב]

5. ...וילכוד משה את העיר בחכמתו ויושיבוהו על כסא המלוכה וישימו כתר מלכות בראשו וגם את הכושית הגבירה נתנו לו לאשה ויירא משה את אלהי אבותיו ולא בא אליה כי זכר את השבועה אשר השביע אברהם את אליעזר עבדו לאמר לא תקח אשה לבני מבנות כנען, ... ויתחזק במלכות בני כוש וילחם את אדום ואת בני קדם ואת ארם ויכניעם תחת יד בני כוש. והימים אשר מלך על בני כוש ארבעים שנה, ויצלח בכל מלחמתו כי ה' אלהי אבותיו אתו, בשנת ארבעים למלכו והוא יושב על כסא המלוכה והגבירה יושבת לימינו אצלו ותאמר הגבירה אל השרים ואל העם הנה זה ארבעים שנה אשר מלך זה על כוש ואלי לא קרב ואת אלהי בני כוש לא עבד, ועתה שמעו נא בני כוש ולא ימלוך עליכם זה הנה מונחם בני ימלוך עליכם כי טוב לכם לעבוד את בן אדוניכם מעבוד איש נכרי עבד מלך מצרים.

ומשה בן שבע שנים וששים שנה בצאתו מכוש כי מה יצא הדבר כי בא הקץ אשר התעתד מימי קדם להוציא את בני ישראל, וילך משה מדינה כי ירא [לשוב] מצרימה מפני פרעה ויבא אל רעואל ויספר לו משה את אשר ברח ממצרים ואת אשר מלך על בני כוש ואת אשר לקחו מידו המלוכה ויגרשוהו, ויהי כשמוע רעואל את דבריו אמר בלבו אתנה זה בית הכלא וארצה בו לבני כוש כי נוסם הוא ויקחהו אל בית הסהר ויהי כלוא שם עשר שנים, ויהי בהיותו עצור שמה ותחמול עליו צפורה בת רעואל ותכלכלהו לחם ומים ויהי מקץ עשר שנים ותאמר אל אביה לאמר האיש העברי אשר כלאתו זה עשר שנים בבית הסהר ואין דורש ואין מבקש אליו ועתה אם טוב בעיניך אבי נשלח ונראה אם מת ואם חי הוא ואביה לא ידע כי כללתהו, ויען ויאמר רעואל הנהיה כדבר הזה להעצר גבר בבית הכלא עשר שנים ולא יאכל ויחיה, ותען צפורה את אביה לאמר הלא שמעת [אבי] כי אלהי העברים גדול ונורא הוא ומפליא להם בכל עת, הוא הציל אברהם מאור כשדים ואת יצחק מן החרב ואת יעקב מן המלאך בהאבקו עמו. [ילק"ש קס"ח]

6. ידמה שהיה משה כבן כ' שנה כשהרג את המצרי וברח מלפני פרעה וכל מה שכתוב בדברי הימים של משה אפשר שיהיה אמת ושקודם שהגיע לארץ מדין מלך בארץ כוש ארבעים שנה ולקח שם אשה כושית ואח"כ ירד למדין ונשא את צפורה והוא כמו בן שבעים שנה ואז נולד לו גרשום וכשהיה בן פ' שנה נולד לו אליעזר ברדתו למצרים... האמנם קיצרה התורה בספור מה שקרה לו בארץ כוש לפי שכל מה שעשה משה בזה היה אבוד זמן ולא היה אותו מלכות אשר בחר בו השם ולא הארץ אשר השם דורש אותה והעם היושב בה הוא עם בזוי ושסוי נמשל כבהמות נדמו על כן לא נזכר דבר מזה בכתוב כי אם ממה שקרהו במדין ובהר האלהים כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם והיא היתה הכוונה האלהית לא בארצות כוש. [אברבנאל, שמות ב]

1. ת"ר: בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצות, שנאמר: (משלי י) חכם לב יקח מצות וגו'. ומנין היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור? אמרו: סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור, הלך משה אצלה, אמר לה: כלום את יודעת היכן יוסף קבור? אמרה לו: ארון של מתכת עשו לו מצרים וקבעוהו בנילוס הנהר, כדי שיתברכו מימיו. הלך משה ועמד על שפת נילוס, אמר לו: יוסף, יוסף, הגיע העת שנשבע הקב"ה שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל, אם אתה מראה עצמך - מוטב, אם לאו - הרי אנו מנוקין משבועתך, מיד צף ארונו של יוסף. ... ויוסף הורד מצרימה - א"ר אלעזר: אל תיקרי הורד אלא הוריד, שהוריד איצטגניני פרעה מגדולתן. [סוטה יג]

2. בצאן - איננו מושא של רועה, אלא תואר המקום: כרועה היה עם אחיו בצאן. רק עבודת היום של "משלוח היד" קרבה אותו אל אחיו בני לאה. אך נער לא היה איתם, חיי נעוריו, ושאיפות נעוריו, התפתחו עם בני השפחות, הנקראים - לא אחיו - אלא: בני נשי אביו. הרי לפנינו נער שאין לו אם ואחים. כל השאר גדלו בחברת אחים, תחת כנפי אם ובהשפעת אהבתה, אך יוסף היה בודד. האם נפטרה בילדותו, והשאירה רק אותו. בנימין עדיין ילד, לא חבר לנער. אצל אחיו הבוגרים לא מצא לו מקום, ולכן נמשך אל בני השפחות - אולי - גם מתוך שמץ של יהירות. ... בנפשו של יוסף היה חבוי השליט שלעתידי. הוא היה מעט נאה ומעט יהיר. באופן טבעי התחבר אל בני השפחות שאולי נכנעו לו מעט, אולי החניפו לו מעט. [הרב הירש]

3. ... כוונתו, דהתורה מספרת לנו דרכי ההנהגה העליונה אשר סבבה בהשגחה אשר יהיה אצל שר הטבחים, ילמד דרכי המלכות למען יוכל להיות שר ושליט במדינה כזו אשר היתה מושלת בכיפה וברום מעלת החכמה והשכלה, חרטומים קוסמים. וכאשר ישב בבית האסורים ישב עם סריסים אשר למלך, המשקה והאופה, והיה משרת לפניהם וקיבל מהם נימוסי וטכסיסי מלכות מצרים והנהגתה. אמנם, אחרי יצאו שר המשקים והאופה לא היה עוד תועלת מישיבתו בבית האסורים. רק היה על ששם בטחונו בהשר, סיבבה ההשגחה אשר שכח שר המשקים וכו', ודו"ק. [משך חכמה, בראשית מ"א]

4. והנה אמר וישב בארץ מדין וישב על הבאר ב' פעמים וישב להגיד שלא קרה הספור הזה מבנות מדין מיד כשברח מארץ המצרים ונכנס בארץ מדין אבל הוא ישב בארץ מדין ימים רבים ואולי אחרי שבא מארץ כוש כמו שכתוב בדברי הימים אשר לו ואחר כך קרה שיום אחד נזדמן לו שישב על הבאר ואז קרה מה שקרה מבנות יתרו. והנה נסמכו שלשת הספורים האלה רוצה לומר מהריגת המצרי ומן השני אנשים עברים נצים ומבנות מדין אחרי ספור גדול משה בבית פרעה לא מפני שהיו רצופים בזמן אחד אלא להודיע מעלות משה ושלמיותו כי הוא נתגדל ראשונה בבית המלכות אשר לפרעה כדי שילמד טכסיסי המלוכה ודרכי ההנהגה והמלכות אשר הוא ממה שיאמץ לבבו ויגדל את רוחו שנמשך לו מזה היות לבו אמיץ בגיבורים לא ישיב מפני כל והבט אל עמל לא יוכל לא במצרים